

A 393 VASSÅS KIRKE, BINDAL

DELER FRA 1700-TALLS ALTERTAVLE – FORPROSJEKT

Oppdragsgiver: Bindal sokn

PROSJEKTNR.: OP-10481

Saksbehandler: Anne Ytterdal og Lise Chantrier Aasen

Dato: 06.11.2024

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	2
2	Beskrivelse og historikk.....	2
	2.1 Generell beskrivelse	2
	2.2 Historikk	3
	2.3 Tilgjengelig informasjon og tidligere sammenstillinger.....	3
3	Undersøkelser av altertavledelelene som antas å være fra 1756.....	3
	3.1 Billedhuggerens utskjæringer og detaljering.....	3
	3.2 Fargeholdning, marmorering, forgylling og forsølving	3
	3.3 Undersøkelse av altertavlen i Lande kapell	4
4	Undersøkelser av bunnstykket	4
	4.1 Ultrafiolett-opptak av lerretsmaleriet	4
5	generell Tilstand.....	4
6	Forslag til sammenstilling.....	4
	6.1 Midtfeltene og Kristus.....	5
	6.2 Plassering av Adam og Eva	5
	6.3 Plassering av Moses, Aron, St. Peter og St. Paulus.....	5
	6.4 Akantusrankene og pelikanene.....	6
	6.5 Englehodene	6
7	«veien videre»	6
8	Tiltak for videre bevaring (FDV).....	7
	Referanser.....	7
	Illustrasjoner.....	8

A 393 VASSÅS KIRKE, BINDAL

DELER FRA 1700-TALLS ALTERTAVLE – FORPROSJEKT

1 INNLEDNING

Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger (AM), fikk 04.10. 2022 en henvendelse fra kirkeverge Marte Breisjøberg i Bindal sokn om bistand til å vurdere ulike alternativ for å sammenstille deler fra en, mulig to, tidligere altertavler fra Vassås kirke (fig. 1 og 2). Ønsket er på sikt å kunne sette delene sammen til pryd i kirken.

Kostnadsoverslaget for et forprosjekt som omfatter befaring til kirken og en rapport med forslag til alternative «veier videre», ble fremlagt kirkevergen den 18. oktober 2022. På grunnlag av økonomisk støtte fra Riksantikvaren, ble oppdraget bestilt av kirkevergen den 22.06.2023. Befaring til kirken ble utført i perioden 5. til 7. august 2024 av prosjektleder Anne Ytterdal og prosjektmedarbeider Lise Chantrier Aasen, begge malerikonservatorer ved AM. Tilstede under deler av befaringen var kirkevergen og menighets- og fellesrådsleder Jens Christian Berg. I tillegg ble det foretatt en befaring til Lande kapell som har en altertavle med klare likhetstrekk med altertavledelelene i Vassås kirke.

2 BESKRIVELSE OG HISTORIKK

2.1 Generell beskrivelse

Ifølge vedlagt informasjon er de fleste delene fra en altertavle datert 1756.¹ Tavlen er antatt å ha vært i tre etasjer, slik det fremgår av vedlagte foto fra tidligere sammenstillinger (fig. 3 og 4) og også beskrevet av kunsthistoriker Elisabeth Andersen, NIKU.

De bevarte delene består av (ytterligere beskrevet i vedlegg 1):

- Syv delvis rundskårne bibelske figurer (den seirende Kristus, Adam og Eva, Peter, Moses, Aron og en hittil ukjent figur – muligens Paulus?).
- Et toppfelt med to basunengler som holder en omkranset kartusj med JAVE skrevet i midten.
- To store akantusvinger som krones av hver sin engel. I tillegg er det to små ansikter inn mot altertavlen.
- To pelikaner.
- Tre mindre snodde søyler med korintisk kapitél (fire kapitél er bevart) og en større rett søyle med korintisk kapitél (også her er fire kapitéler bevart).
- Tre gesimslistene av ulik lengde
- To mindre sidefelt, to større sidefelt og et midtfelt.
- Et trapesformet bunnstykke med et midtfelt flankert av to små ovale rammer/medaljonger.
- Et lite ovalt lerretsmaleri.
- I tillegg var det flere løse deler (vinger, hender, føtter, baser osv.)
- Fire englehoder med vinger som er montert på prekestol.

Delene er skåret i gran eller furu og bemalt. De små søylene er dekorert med en rød marmorering og kapitélene forsølvet. Gesimslistene, rammen på midtfeltet og den store søylen er dekorert med en blå marmorering. De store kapitélene, englevingene og pelikanene er i tillegg forgyldt.

¹ Riksantikvarens arkiv (RAs arkiv) og Jubileumsskrift til Vassås kirke 1733-1983, Vassås 1983

2.2 Historikk

Ifølge jubileumsskriftet til Vassås kirke, har det opprinnelig stått en stavkirke som trolig skriver seg fra 1250, der Vassås kirke står i dag. Denne ble siden påbygd i tre omganger, en før 1615 og en i 1615. I 1655 bygget Michel tømmermann et tilbygg i tømmer til Vassås stavkirke. Kirken skal ha hatt en prekestol fra 1588.

Den gamle stavkirken ble siden revet og en ny kirke oppført i 1732-33. Den nye kirken skal ha fått en altertavle i 1756 i gave av skipper Niels Jensen Helstad. Altertavlen skal angivelig være tilvirket av en lokal kunstner fra Hollup (menes det billedskjærer?). Om altertavlen står det: *omkranset av bibelske figurer: Moses, Aron, Adam og Eva [...] forgylt, forsolvet og bemalt* (Vassås menighetsråd 1983). I 1776-78 ble kirken reparert og ombygd og i den anledning ble prekestolen fra 1588 fjernet og deler av det gamle inventaret erstattet. Hundre år senere i 1870 ble også altertavlen fjernet og tatt fra hverandre. I forkant av restaureringen av kirken i 1912 uttalte bygningsinspektøren at altertavle og lignende må beholdes og settes opp etter gjenoppbyggingen. Da altertavlen skulle settes sammen igjen etter restaureringen, viste det seg nærmest umulig. Derfor ble en ny altertavle malt av E. Ulving kjøpt inn til kirken i 1914. Fra en fellesbefaring i 1980 nevnes fragmentene som dels var satt opp som skulpturell utsmykning og dels lagret på loftet.

2.3 Tilgjengelig informasjon og tidligere sammenstillinger

I forkant av forprosjektet ble det utarbeidet en oversikt over tilgjengelig informasjon i RAs arkiv om Vassås kirke og dens altertavledeler (vedlegg 2).

3 UNDERSØKELSER AV ALTERTAVLEDELENE SOM ANTAS Å VÆRE FRA 1756

Originale materialer og teknikk forteller noe om delenes sannsynlige tilhørighet og mulige gruppering.

3.1 Billedhuggerens utskjæringer og detaljering

Kapitélene på de store og små søylene er forholdsvis likt skåret med korintisk utskjæringer som avsluttes av fire joniske volutter i øvre kant (Fig. 5). Utskjæringene er så like at de må antas å komme fra samme verksted. I fordypninger på de store kapitélene er det funnet spor etter gull, mens det er funnet sølv på de små kapitélene. Spor etter gull er også funnet på englevingene og på pelikanens fjærdrakt.

Figurene som mest sannsynlig tilhører altertavlen er alle skåret med definerte og utstående øyne og en høy panne (Fig. 6). Håret på alle er anordnet i en midtskill som avsluttes i små krøller eller bølger, bortsett fra Eva som har rett hår og Aron som er kledd med hatt. Menneses skjegg er arrangert symmetrisk og trukket opp i en sving langs hver side. Kun Moses og Aron har lengre rett skjegg.

Ved å studere sammenføyninger og bruddflater var det mulig å gjenforene flere av de løse delene som har tilhørt figurene, blant annet hender, føtter, samt Arons røkelseskar og Peters nøkkel (fig. 7).

3.2 Fargeholdning, marmorering, forgylling og forsølving

Altertavlen har vært malt i en fargeholdning som er typisk for 1700-tallet med marmorerte søyler og gesimser. Deler av altertavlen ble kraftig overmalt i 1930-årene og skiller seg derfor fra resten. Marmoreringen på søylene, basene og gesimsene har en forholdsvis lik utføring, med unntak av at marmoreringen på de snodde søylene er rød og ikke blå. Det er imidlertid marmoreringen på det største midtfeltets ramme som avviker mest i utforming. Den er påført med tettere og jevnere strøk. Kan det tyde på at den er malt av en annen hånd? Eller at den ikke hører til altertavlen?

Sammenføyningsspor og skadekanter gav oss en forståelse av delenes trolige plassering. På baksiden av englene på toppfeltet og englene på toppen av sidevingene er det to hull etter eldre sammenføyninger. Disse hull-parene samsvarte med sammenføyningshullene på de løse vingene (Fig. 8). De to største vingene hørte til englene på sidevingene og de mindre vingene til englene på toppfeltet. En vinge hadde

ikke slike hull, men har vært festet med not og tapp. Dette er vingen til en av pelikanene med tapphull som samsvarer med vingens tapp.

3.3 Undersøkelse av albertavlen i Lande kapell

Albertavlen i Lande kapell ble opprinnelig gitt til Solstad menighet i 1789 (Lande kapell er gamle Solstad kirke) (Fig. 9). Som tidligere nevnt har denne albertavlen klare likhetstrekk og ser ut til å være inspirert av albertavlen fra Vassås kirke. Det ble derfor gjennomført en befarings til kapellet som befinner seg på andre siden av fjorden. Visuell undersøkelse av utforming, komposisjon og ikke minst plassering av de ulike albertavleelementene, tilførte viktige ledetråder til mulig sammenstilling av albertavlen i Vassås kirke. Dette er ytterligere beskrevet i kapittelet om «forslag til sammenstilling».

4 UNDERSØKELSER AV BUNNSTYKKET

Det vites ikke sikkert om dette er et bunn- eller toppstykke, men basert på formen er det trolig et bunnstykke (Fig. 10). Undersøkelser av sammenføyningsspor og tapphull gav heller ingen resultater i henhold til bunnstykkets plassering.

Under forprosjektet i 2024 ble det funnet et ovalt lerretsmaleri som var oppbevart for seg i en konvolutt. Lerretet er det omtalte maleriet som ble sendt til RA for å bli «fremkalt» (brev fra Johannes Dahl til RA i 1945, RAs arkiv). Det har vært antydning at det tilhører en av medaljongene på bunnstykket. Ut fra form og størrelse kan det se ut som om dette stemmer. De to små medaljongene har ikke synlige stiftetoder, men har trolig vært klemt på plass av en halvstaff-formet list.

4.1 Ultrafiolett-opptak av lerretsmaleriet

Motivet på det lille ovale lerretsmaleriet var knapt synlig i normal belysning (Fig. 11). I ultrafiolett lys (UV-lys) ble det mulig å tyde to fugler (svaner?) på stiliserte bølger og svake antydninger til andre organiske former (Fig. 12). Dersom den trapesformede delen hadde vært et toppstykke, ville ikke de malte motivene i medaljongene vært synlige på så lang avstand. Med dette til grunn antas det at delen er et bunnstykke til et epitafium eller en annen albertavle trolig eldre enn 1756.

5 GENERELL TILSTAND

På grunnlag av befaringsen i 2024 er det utarbeidet en oversikt over alle delenes tilstand (vedlegg 1). Albertavlens deler bærer preg av røff håndtering og uegnede oppbevaringsforhold gjennom historien. Alle figurene hadde løse deler som hender og føtter og ødelagte sammenføyninger. Gesimslistene og sidefeltene hadde større sprekker og enkelte brudd. Flere av delene bør utbedres strukturelt, slik som å feste løse deler og sikre skadene.

Generelt ble det observert lite løs maling på delene, bortsett fra på bunnstykket. Den hadde partier med opp- og avskallinger på listverk, feltets bunnfarge og i de to små medaljongene.

Alle delenes overflate er dekket med støv og smuss. Dette bør renses bort for å hindre ytterligere nedbrytning av fargelag og ikke tiltrekke seg potensielle skadedyr.

6 FORSLAG TIL SAMMENSTILLING

Basert på undersøkelsene av delene og forsøk på sammenstilling, er det trolig snakk om en stor albertavle og et bunnstykke uten klar tilknytning (Fig. 13). Grunnlaget for denne påstand er de store sidevingene med spor som samsvarer med den midterste og nederste gesimslisten. Gesimslistene har videre spor som

samsvarer med sidefeltene og søylene, hvilket gir oss to etasjer, i tillegg til et oppstykke (Fig. 14). Toppstykket har ikke synlige sammenføyningsspor med den øverste gesimslisten, men det antas at den er riktig plassert.

Det står i N. Nicolaisens befaringsrapport fra 1911 at kirken *ikke har andre bilder end altertavlen, og denne har malte bilder* (RAs arkiv). Dette tyder på at det har vært en altertavle med malerier i midtfeltene. I det nederste midtfeltet er det lerrestrester rundt spikerhodene, hvilket kan tyde på at altertavlen har vært prydet med lerretsmaleri.

6.1 Midtfeltene og Kristus

Midt på toppstykket står det «Jahve», Herrens navn skrevet med hebraiske tegn. «Jahve» forekommer ofte i den eldre etter-reformatoriske kirkekunsten og i løpet av 1700-tallet får tegnet en stadig hyppigere anvendelse i altertavlebekroningene (Christie 1973: 191).

Ifølge kunsthistoriker Kirsten Stabel ved vitenskapsmuseet ved NTNU, går det ofte et hovedbudskap langs altertavlens midtakse, Kristusaksen (Stabel 2018: 44). Det er fortellingen om Jesu død, oppstandelse og himmelfart. Kunsthistoriker Andersen, har foreslått den oppstandne Kristus plassert i øvre midtfelt (pers. komm. 2024). Flere spor på øvre del av toppstykket tyder imidlertid på at Kristus har vært plassert der, slik han ofte forekommer på altertavler fra denne perioden.

Motivene tilhørende midtfeltene i 1. og 2. etasje mangler per dags dato. Det største feltet med marmorert ramme har muligens fungert som midtfeltet i 1. etasje. Langs kantene er det funnet lerrestrester som trolig har utgjort et maleri (Fig. 15). Det kan stemme med Nicolaisens observasjoner fra befaringsrapporten i 1911 om at altertavlen har malte bilder.

6.2 Plassering av Adam og Eva

Adam og Eva med epler i hånden forteller om syndefallet fra gamle testamentet. I ikonografien fremstilles de som oftest på hver side av Kunnskapens tre. Rundskårne figurer av Adam og Eva er et mer sjeldent motiv på altertavler. Det finnes noen eksempler; på Humble-epitafiet i Stavanger domkirke står Adam og Eva på hver side av midtfeltet og på altertavlen i Tingvoll kirke står de på hver sin ytterkant i nederste etasje. Et geografisk nærmere eksempel er altertavlen i Ranem kirke (fra 1670) i Nord-Trøndelag som befinner seg ca 1,5 times kjøretur fra Vassås. Her står de i hver sin vinge, utenfor Moses og Aron. På Vassås altertavlen har Adam og Eva mest sannsynlig stått i 2. etasje. Enten i sidenisjene omrammet av de snodde søylene eller i mellomrom mellom nisjene og sidevingene.

6.3 Plassering av Moses, Aron, St. Peter og St. Paulus

På de barokke altertavlene fra 1700-tallet får ofte Paulus en mer fremtredende plassering, sidestilt med Peter på altertavlenes 2. etasje (Christie 1973: 207). De er da gjenkjennelige med hvert sitt attributt, henholdsvis et sverd og en nøkkel. Geografisk nære eksempler på dette er altertavlene i Bodin kirke og Alstahaug kirke.

På hver side av altertavlenes midtfelt i 1. etasje finner vi ofte to mannsfigurer i hver sin nisje eller sidefelt. Dette er ofte Moses med lovtavlene i hendene og på motsatt side Aron, bror til Moses, kledd i presteskurd som holder et røkelseskar (Christie 1973: 31). Slik er de fremstilt på flere altertavler blant annet tidligere nevnte Ranem kirke og Bodin kirke.

Denne ikonografiske oppbyggingen samsvarer med de bevarte figurene som tilhører Vassås altertavle. Ut fra figurenes dimensjon kan det tenkes at det her har vært motsatt plassering: Moses og Aron i 2. etasje og

Peter og Paulus i 1. etasje. Denne omvendte plasseringen er det imidlertid få eksempler på.² Det er mulig det finnes flere eksempler som vi ikke har oversikt over.

6.4 Akantusrankene og pelikanene

Det finnes en del eksempler på bruk av pelikanmotivet i norsk kirkekunst. Motivet stammer fra den tidligkristne boken *Physiologus*, hvilket omtaler pelikanen som vekker sine unger til live med sitt blod. Dette har gjort at pelikanmotivet har vært tilknyttet Jesus offerdød og nattverden (Christie 1973: 147).

Midt på akantusvingene er det et negativt spor og et hull som kunne passe til pelikanenes stjert (Fig. 16). I sporet var det rester etter en avbrukket plugg. Skadekanten på pluggen samsvarer med en avbrukket plugg på tuppen av pelikanenes stjert. Plasseringen av pelikanene midt på sidevingenes ytterkant er lik som på altertavlen i Lande kapell. Under pelikanene i Lande kapell står det tre fugleunger som strekker nebbene sine opp (Fig. 17). Vassås har også hatt lignende pelikanunger. På et eldre fotografi fra 1913 i RAs arkiv er disse pelikanungene synlige (Fig. 18). De ble imidlertid ikke funnet i løpet av forprosjektet august 2024.

Det er også andre detaljer på altertavlen i Lande kapell som minner om altertavlen i Vassås.³ På akantusrankene på begge altertavlene gjemmer det seg fire små ansikter som skuer utover menigheten. De har også begge et toppstykke med en seirende Kristus som flankeres av to basunengler. Samtidig er det først og fremst pelikanene og de små ansiktene som er uvanlige detaljer og forsterker deres tilknytning til hverandre. Til tross for dette antas de ikke å være skåret av samme billedskjærer.

6.5 Englehodene

De fire englehodene som i dag pryder prekestolkurven, har mest sannsynlig tilhørt altertavlen fra 1756. Slike englehoder ble tradisjonelt plassert under gesimslist, på søylebase eller søyleskaft. Det er ikke spor på gesimslistene og søylebasene er for små. Det kan tenkes at de har vært plassert på de glatte/største søyleskaftene, men dette må undersøkes ytterligere.

7 «VEIEN VIDERE»

Målet for gjennomførte forprosjekt har vært et ønske om at delene fra dette særegne kulturminnet, som vi antar utgjorde altertavlen i Vassås kirke for mer enn 250 år siden, igjen kan være til pryd i kirkerommet. For å få til en god løsning bør formidlingsønsker, plassering og estetikk vurderes og balanseres slik at også kulturminnets egenart og verneverdi ivaretas.

Basert på våre undersøkelser og forsøk på sammenstilling kan det konkluderes med at Vassås kirke har hatt en stor altertavle; ca. 380 cm høy og ca. 350 cm bred. Til sammenlikning er altertavlen i Lande kapell ca. 270 cm høy og ca 250 bred. Slik vi ser det fremstår altertavlen som for stor til å kunne monteres i full størrelse i dagens kirkerom.

Hva kan være akseptable alternativ?

- Et alternativ er å stille den ut i et annet bygg med tydelig informasjon om opprinnelig tilhørighet. Ulempen med en slik løsning er at tilknytningen til kirken går tapt og stabile klimatiske forhold kan bli en utfordring.
- Et annet alternativ kan være å kun stille ut deler av tavlen på et egnet sted i kirken. I et slikt utstillingsalternativ kan de rundskårne skulpturene og deler som til sammen forteller altertavlens ikonografiske historie gjerne bli fokusert. Sammen med de fysiske utstilte delene må en i tillegg ha en informasjonsplakat med et stort høyopløselig fotografi (eventuell en god digital rekonstruksjon) av hele den sammenstilte altertavlen. Dette vil være en måte å kunne formidle

² I Brøttum, Bagn og Tretten kirke er Aron plassert i en nisje på altertavlenes 2. etasje.

³ Altertavlen i Lande kapell har også klare likhetstrekk med den gamle altertavlen fra 1683 i Sømna kirke.

historien om altertavlen til menigheten. På en annen side vil en slik løsning redusere forståelsen for tavlens monumentale helhet.

Det anbefales at altertavlens deler undersøkes grundigere enn det som har vært mulig gjennom forprosjektet og at altertavlen sammenlignes med andre altertavler og lokal bygdekunst fra samme periode. Fokus bør da være å studere utforming av detaljer og figurer, samt deres plassering. I tillegg kan gjerne røntgenundersøkelse av bunnstykket, samt midt- og sidefelt være interessant for å avklare om det ligger billedfremstillinger under. Samtidig er dette lite trolig da deler av bunnstykket og midtfeltet har vært dekket med lerretsmaleri, ifølge funn og skriftlige kilder.

Før en eventuell bruk eller mer permanent sammenstilling av altertavlens deler, må alle delene behandles. Behandlingen vil omfatte utbedring av treverket, at løs maling festes på nytt og overflatene renses. Dette arbeidet må utføres av malerikonservator.

8 TILTAK FOR VIDERE BEVARING (FDV)

Kirken har montert ESSWA-strålevarmeelementer under kirkebenkene, i tillegg er det installert befuktningsanlegg. Klimamåling som ble foretatt under feltarbeidet i perioden 02.-05.08.24 viste en stabil kurve for luftfuktighet på mellom 50-55 % relativ luftfuktighet (RF) (vedlegg 3). August er normalt ingen kritisk måned for klima i kirker, men kurven viser at temperaturen har flere topper opp mot 26-28 °C uten at fuktigheten synker tilsvarende. Dette tyder på at klimaet i kirken, i alle fall i perioden vi var der, var under kontroll. Det anbefales å ha en enkel, liten digital termohygrograf plassert en lett synlig plass i kirkerommet for overvåkning, slik at varme kan settes ned hvis det blir under 40 % RF.

REFERANSER

Christie, Sigrid. 1973. *Norges kirker: Den lutherske ikonografi i Norge inntil 1800, Bind 2*. Oslo: Land og kirke

Riksantikvarens arkiv

Stabel, Kristin. 2018. «Reformasjonens billedunivers» i *Reformasjonen i 500 år*. Skriftserien nr. 5. Universitetet i Sørøst-Norge (s. 39-53)

Vassås menighetsråd. 1983. *Jubileumsskrift til Vassås kirke 1733-1983*, Bindal: Vassås menighetsråd

Stavanger, 07.11.2024

Lise Chantrier Aasen

Malerikonservator

ILLUSTRASJONER

Fig. 1. Foto fra 1913 som viser «Rester av gammel altertavle på loftet». (Foto: RAs arkiv)

Fig. 2. Foto fra 1974 som viser 5 figurer og andre deler fra det som er antatt å være samme altertavle, datert 1756. (Foto: RAs arkiv)

Fig. 3. Seks figurer satt inn i altertavlens 2. etasje. Toppstykket som fotoet viser er ikke på fig. 1 eller fig. 2. (Foto: J. C. Berg, Bindal, 2013)

Fig. 4. Sammenstilling av deler fra altertavlen til pryd i kirken i 1998. 4 av figurene er benyttet. (Foto: E. Helstad)

Fig. 5. Stort (t.v.) og lite kapitel (t.h.) som er forholdsvis likt skåret med korintiske utskjæringer som avsluttes av fire joniske volutter i øvre kant

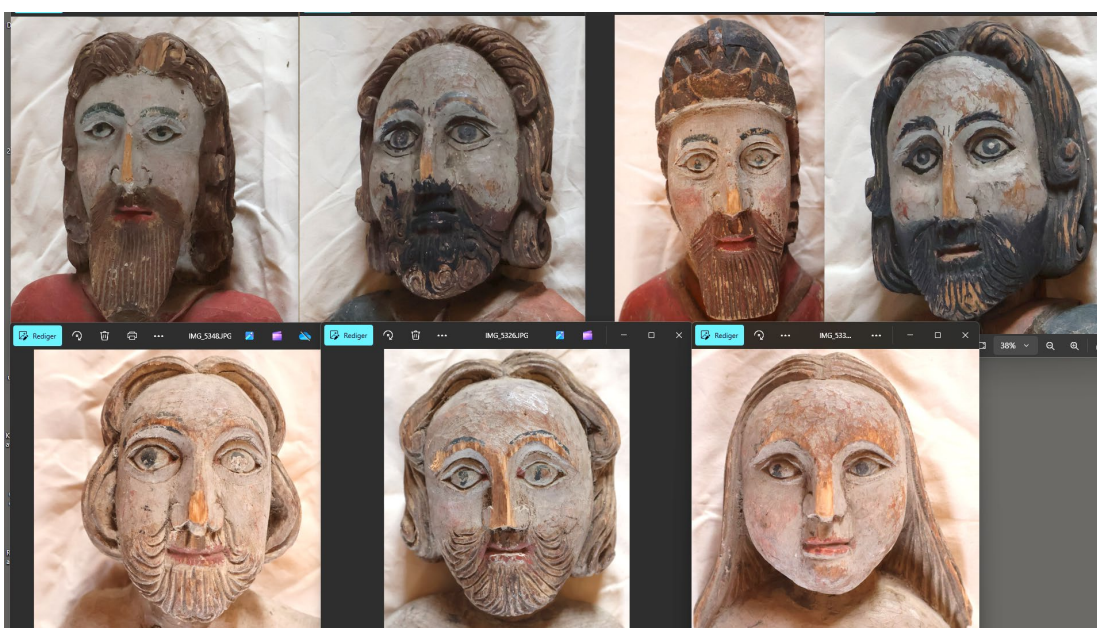

Fig. 6. Næropptak av figurenes ansikt med definerte og utstående øyne, høy panne og symmetrisk anordnet hår og skjegg.

Fig. 7. Røkelseskaret tilhørende Aron hadde et hull som samsvarte med en treplugg på siden av Arons kappe.

Fig. 8. Vingene hadde spikerhull som korresponderte med hullene på baksiden av englenes skulder.

Fig. 9. Altertavlen i Lande kapell.

Fig. 10. Helopptak av det som antas å være et bunnstykke uten tydelig tilhørighet.

Fig. 11. Det ovale lerretsmaleriet plassert i en av medaljongene på bunnstykket.

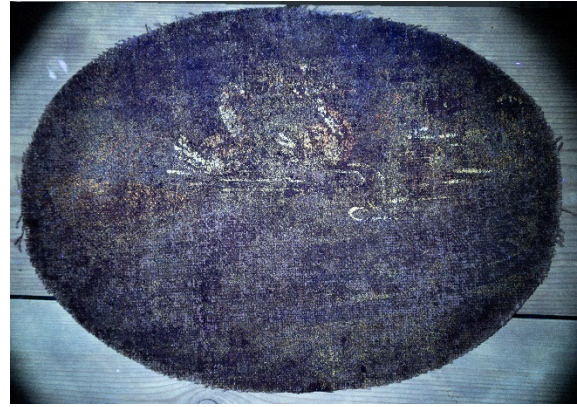

Fig. 12. Det samme lerretsmaleriet fotografert med UV-lys. Da kommer motivet tydeligere frem.

Fig. 13. Forslag til sammenstilling i to etasjer og et toppfelt.

Fig. 14. Tappehull på gesimsene som samsvarer med tappene på sidefeltene.

Fig. 15. Rester etter lerret langs klemlisten på innsiden av midtfeltet. Enkelte av lerretsbitene har rester etter bemaling, hvilke tyder på at feltet har vært dekket med et lerretsmaleri på et tidspunkt.

Fig. 16. Midt på ytterkanten av akantusvingene er det to hull med rester etter en avbrukket treplugg (t.v.). Disse samsvarer med bruddflaten på to avbrukkede treplugg på pelikanens stert (t.h.).

Fig. 17. Pelikanen med fugleungene på altertavlen i Lande kapell.

Fig. 18. På et eldre fotografi i RAs arkiv er de små pelikanungene synlige. De ble imidlertid ikke funnet under befaringen i 2024. (Foto: RAs arkiv)

VASSÅS

FOTO – TILSTANDSBESKRIVELSE

Mål: Største h x b x d i ca.-mål

<p>Skulptur 1. Peter (med nøkkel som attributt) Mål: 71 (+5: beina) x 28 x 12 cm</p> <p>Tilstand: Tynt malt. Nedbutt, men tilsynelatende god konserveringstilstand. Sjusketete overmaling med sort på det brune skjegget. Rød og blå kledning. Skulpturen mangler sin venstre hånd. Den er ikke blant de løse delene. Løse deler: Hans høyre hånd, nøkkelen og begge føtter. Hans venstre fot mangler fremre del. Høyre er hel. Delene kan monteres.</p>	
<p>Skulptur 2. Moses? Mann med fippskjegg, knapper i kjortelen Mål: 78 (+ 4,5: beina) x 26 x 11</p> <p>Tilstand: Tynt malt, men ikke så nedbrutt som Peter. Hans venstre hånd er løs, men henger på plass. Foto fra 1974 viser ta han har stått på en lav sokkel med belistning. Denne er ikke funnet. Løse deler: Hendene posisjonert som om de holder steintavlene? Begge kan monteres.</p>	
<p>Skulptur 3. Paulus? Mann med helsskjegg og rødt foldekast foran på kjortel Mål: 73,5 (+ 5 beina) x 27 x 11 cm</p> <p>Tilstand: Tynt malt og nedbrutt som Peter. Hans høyre hånd er litt løs. Mulig sekundær. Foto fra 1974 viser ta han har stått på en lav sokkel med belistning. Denne er ikke funnet. Løse deler: Ingen.</p>	

VEDLEGG 1

<p>Skulptur 4. Adam Mål: 64 x 20 x 8 cm</p> <p>Tilstand: Tynt malt, nedbrutt På nese, øyenbryn, albue, knær og tær på hans venstre fot er treverket fliset og «skavet av»/ litt mangler. Blyantskriblerier på magen. Originalt hull på utsiden av hans høyre lår. «treplugg» i navlen. «Flatt» skåret og helt flat bakside Løse deler: Mangler venstre arm. Er ikke å finne blandt de løse delene</p>	
<p>Skulptur 5. Eva Mål: 64 x 30 x 8 cm</p> <p>Tilstand: Tynt malt, nedslitt. Samme avslitte spor i treverket som på Adam. Bryster, nese, øyenbryn, ++. Markert, skåren navle. Hull i øvre og ytre del av hennes venstre lår. Ca 4 cm høyere opp enn på Adam. «Flatt» skåret og helt flat bakside Løse deler: Hennes høyre arm med eple i hånden. Kan monteres.</p>	
<p>Skulptur 6. Den seirende Jesus Mål: 64 x 25 x 8 cm</p> <p>Tilstand: Tynt malt. Slitasjespor i treverket på utstikkende punkter som på Adam og Eva. Uthugging for å hindre sprekking på baksiden. Hans venstre ben er felt inn på halv ved og holdes på plass med en treplugg. Dette ser tilsynelatende originalt ut. Mer rundskåret enn Adam og Eva. Begge deler har trolig sammenheng med plassering høyt opp og frittstående. På toppfeltete r det to hull og tre skalkete kuler som kan ha vært tilpasset et loddrett plassert bord som Kristusfiguren har vært montert til for å stå fritt som den seirende. Løse deler: Begge armene. Hans venstre arm er den som har en vinkel som passer til seiershilsen. Høyre arms plassering/vinkel er uavklart. Hans høyre legg (halve) og fot mangler. Ikke funnet blant de løse delene.</p>	

VEDLEGG 1

<p>Skulptur 7. Pelikan (vendt mot høyre sett fra oss) Mål: 12 (kroppens høyde) x 29 (kroppens lengde) x 16 (fra bordplate til vingespiss) Skulpturen skal ligge med beina ned mot en plan flate.</p> <p>Tilstand: Opakt malt. Oppfliset treverk på fuglens høyre klør. Ellers god tilstand. Gull observert. Løse deler: Vingen ligger blant de løse delene. Kan monteres.</p>	 A dark wood carving of a pelican, viewed from the right. The bird is shown in profile, facing right, with its wings spread. The tail feathers are detailed, and the head is turned slightly. The feet are visible at the bottom.
<p>Skulptur 8. Pelikan (vendt mot venstre sett fra oss) Mål: 12 (kroppens høyde) x 29 (kroppens lengde) x 16 (fra bordplate til vingespiss) Skulpturen skal ligge med beina ned mot en plan flate.</p> <p>Tilstand: Opakt malt, litt mer nedbrutt enn den andre Oppfliset treverk på fuglens høyre klør. Ellers god tilstand. Gull observert. Løse deler: Pelikanens venstre fot er funnet, men vingen mangler. Er ikke å finne blant de løse delene.</p>	 A dark wood carving of a pelican, viewed from the left. The bird is shown in profile, facing left. The wings are spread, and the tail feathers are visible. The feet are at the bottom.
<p>Skulptur 9-11. 3 kapiteler (store, gull) Mål: 21,5 x 19 x 16 cm</p> <p>Tilstand: Nedslitt metall (gull?), bart treverk på «hyllene». Treverket er oppsprukket og enkelte av bladtuppene er brukket av. Flatskåret bakside. Den ene har et stort, nesten gjennomgående hull inn fra baksiden. Løse deler: Passer til de store, glatte søylene</p>	 Three ornate, carved wooden capitals (skulpturer) arranged vertically. They feature intricate scrollwork and leaf-like patterns. The wood is dark and appears aged.
<p>12. 2 små konsoller (sort marmorering) Mål: 8,5 x 12 x 8,6 cm</p> <p>Tilstand: marmoreringen i sort med hvite årer er i god stand. Listverket er til synelatende umalt (spor av forgylling!) og festet med håndsmidde spiker (burde vært trenagler!). Løse deler: Hører til i den gruppen</p>	 Two small, dark wood carvings (konsoller) shown side-by-side. They have a rectangular shape with a slightly raised top edge and a recessed bottom. The wood has a dark, mottled finish.

VEDLEGG 1

<p>13. Høy konsoll (lys marmorering) Mål: 16,5 x 10,5 x 10 cm</p> <p>Tilstand: Fin, hvit marmorering med blå årer. «Skalket» treverk i ene hjørnet. Øvre list er festet me to trenagler ovenifra. Umalt på toppen og en bakside, selv om listen går rundt på alle fire sidene (dvs konsollen har ikke stått helt inn til bakplate el.l. Løse deler: Hører til i den gruppen</p>	
<p>14. To englevinger Mål: 33 x 12 x 2 cm.</p> <p>Tilstand: Opak maling, men noe slitt. Løse deler: Hører til i den gruppen.</p>	
<p>15. To armer og en hånd Mål to armer: 26/27 x 5,5/6 x 4,5 cm Mål hånd med kileformet feste: 14,5 x 5,5 x 2,5 cm</p> <p>Tilstand: Tynn maling som er nedbrutt. Det er ikke malt helt rundt. Umalt der det skal være inn mot flate som ikke sees. Dette indikerer plassering på figur. Den ene armen mangler tommel på hånden. Sprekk i treverket på en andre armen. Hånden med feste mangler alle fingrene. Løse deler: Hører til i denne gruppen. Armene hører til samme figur, men denne figuren mangler. Hånden ha ringen plass hvor den passer i de figurene vi har tilgjengelig.</p>	
<p>16. Rund, pokallignende element. Hører til Skulptur 22 (Aron) Mål: 9 x 8 x 9 cm</p> <p>Tilstand: Tynn, nedbrutt maling. To hull i toppen. Et stykke treverk mangler i nedre dreide avslutning. Svakt konkavt skåret parti (5 x 6 cm) , med hull, i hovedformen. Denne viser at dekoren har vært montert på en buet flate. Løse deler: Hører til i denne gruppen, men den grønne fargen på kulen og rosa farge rundt hullet i skåret flate, indikerer at det har vært en del av tavlen med lys marmorering.</p>	

17. Snodd søyle med kapitel og base

Mål søyleskaft: 72,5 x 12 (søylebasis) x 10 cm

Mål med kapitel og base: 92 cm

Mål kapitel: 11 x 14 x 10 cm. Påsatt profilert plate på toppen: 2 x 15 x 9 cm

Mål base: 6 x 15 x 13 cm.

Tilstand: Tynt malt, men tydelig hvit marmorering med røde årer. Søylene har to kraftige treplugger (dymlinger) gjennom treverket på søyleskaftet. Baksidene av «snoene» er «skalket» for å komme flatt på bakplate. Et stykke tre er skalket av på toppene av en vridning.

Kapitelet er sekundært festet til søylen med en moderne spiker. Sitter veldig løst. På toppen av kapitelet er en originalt (?) tilpasset profilert plate som er festet med to smidde spiker. Platen har brukket i to.

Basen har de samme listene festet med smidde spiker som konsollene (12). Sortmalte flater, men ikke tegn til årer.

Listene er malt grå.

Løse deler: Ingen

18. Glatt søyle med kapitel og base. Montert på høyre side av en treramme med «speilfylld».

Mål søyleskaft: 89 x 14 x 13 cm

Mål med kapitel og base: 117 cm

Mål kapitel: 21 x 19 x 15 cm

Mål base: 15,5 x 17 x 14,5 cm

Største mål bakplate: 123 x 57,5 cm. Bredde selve ramtreet: 12-13,5 cm

Mål speilfylld lysåpning: 91,5 x 33 cm

Tilstand: Søyleskaftet er tynt malt og nedbrutt. Tydelig hvit marmorering med fine blå årer. Søylene har en åpen, loddrett sprekke i hele søyleskaftets høyde. Dreid avslutning oppe og nede er dreid i samme stykke som skaftet. Hele søylen, med kapitel og base er montert på sin originale plass.

På søylens base er det en smidd knagg. Tynt malt marmorering med røde årer. Basens listverk har felter med rette kanter. Festet med smidde spiker.

Kapitelet er originalt montert. Bakplaten «speilfylld» er ikke montert med not og fjær, men med trenagler og en stor smidd spiker på rammens bakside. Mange av bladtuppene og andre utstikkende detaljer er brukket av.

Løse deler: Ingen

Hele bakplaten er malt monokrom rødbrun.

19. Toppfelt med basunengler og JAHVE

Mål: 55,5 x 140 x 6 cm

Tilstand: Begge englene mangler armen som har holdt basunen. Ikke funnet! Feltets høyre engel mangler et stykke tre knyttet til sprekken gjennom magen. I tillegg er en 7,5 x 2 cm loddrett, tilsiktet utsparing i treverket (som om det skulle vært plass til en dymling) delvis fylt/erstattet med et feil plassert trestykke (buet og grønnmalt). Limt! Hull i begge englenes lår for feste. Til hva? Labank? Tilsvarende loddrette utsparing er å finne til venstre på Jahve-feltet. Denne er målsatt til 15 x 1 cm når et avbrukket trestykke fra de løse delene er satt på plass. Utsparingene har en rund form inni. Hva kan dette ha vært?

I overkant av de hebraiske bokstavene er to hull i treverket med ca 3 cm mellomrom. I loddrett linje over hullene er de tre kulene i øvre kant av laurbærkransen «skalket for å gi en plan flate. Kan her ha stått noe? Passer den seirende Kristus på noen måte? Kors?

Løse deler: Vinge til hver av basun-englene og en basun gitt plass på toppfeltet. Lite trestykke hører til Jahve-feltets strålekrans.

20. Bunnstykke med medaljonger

Mål: 58 x nede: 135,5/oppe: 191 cm x 10,5 (nedre gesimslist)

Tilstand: feltet hører til en annen altertavle eller er del av et epitafium. Feltets midtfelt med konveks del på sidenene og med profilert belistning har hatt lerretsmaleri. Ca 3,5 cm av et umalt lerret henger på 3 stifter langs feltets nedre kant. Umalt treverk og 8 stifter langs kantene med malte lerretsrester underbygger at det originalt har vært et lerretsmaleri i feltet. De to små medaljongene hatt også hatt lerretsmalerier. Et komplett, ovalt, bemalt stykke lerret er bevart fra en av dem. I UV-lys kan sees to fugler på stiliserte bølger. Svake antydninger til andre organiske former er forsøkt fanger opp. Lerretet er det omtalte maleriet som ble sendt til RA for å bli «fremkalt». De to små medaljongene har ikke synlige stiftehoder, men har trolig vært klemt på plass av en halvstaff-formet list. Alt listverk, bortsett fra de to små medaljongenes lister, også gesimslisten nede, er marmorert? Sjekke! Ser også ut som rette kanter fra metallisk gull enkelte steder. I dag fremstår feltets høyre lille medaljong med et monokromt, oransje malingslag og det venstre med en oransje bunnfarge med mulig mørke årer (eller bare ujevnt skittent!).

Løse deler: Lerretsmaleri fra den ene lille medaljongen.

<p>Partier med opp- og avskallinger på listverk, feltets bunnfarge inni og i de to små medaljongene.</p>	
<p>21. Altertavlens to vinger Mål: 236 x 56 (høyre)/59 (venstre) x 6 cm</p> <p>Tilstand: Vingene er overmalt en gang i perioden 1926 og 1974. Venstre side: Et utspart stykke treverk på 15 x 5 cm litt ovenfor midten. I forbindelse med overmalingen er nytt treverk felt inn og malt sammen med resten. Høyre side: her er to slisser på 4 cm høyde og 8/10 cm bredde spart ut. De er begge innenfor en samlet høyde på ca 16 cm. det trolig at diss to sporene har sammenheng med en gesimslist på tvers av tavlen. Løse deler: De to pelikanene har stått ut på midten av hver vinge. Der er også spor etter montering av pelikanungene i underkant av moren. Totalt overmalt. Avdekke?</p>	
<p>Skulptur 22. Aron. Mann med fippskjegg, hatt og bringestykke med skårne bånd Mål: 72,5 x 24 x 13 cm</p> <p>Tilstand: Tynt malt, nedbrutt maling. På nedre del av bekleddingen på hans høyre side er et umalt flatt område på 9 x 6 cm. <u>Noe</u> har vært montert her. Underbygges av 3 små hull i underkant av bekleddingslaget over. Detaljfoto av dette partiet samt en liten bjelle som henger i seksjonen over. Det pokalliknende elementet (16) hører til på denne figuren. En treplugg sto ut av den røde kjortelen på hans venstre side. Der passet pokalen – røkelseskar? Føttene er ikke skåret separat, slik de andres 3 figurene er. De er skåret ut av samme trestykke som resten av figuren. Fremre del av begge føttene /skoene mangler og de er ikke malt. Kan det være to festeklosser som skal nedfelles i noe? En større sokkel) Løse deler: Blant de løse delene ble figurens venstre arm funnet. Kan monteres. En av de løse venstrehendene kan benyttes, men passer ikke skikkelig. Hans høyre hånd er ikke funnet.</p>	

<p>23. Kapitel (liten til snodd søyle, sølv) Mål: 11 x 14 x 10 cm (+ en profilert plate på toppen som måler 2 cm x 15 x 9 cm).</p> <p>Tilstand: Sølv er dokumentert, men oksidert. Platen på toppen av kapitelet er festet med smidde spiker. Flere av bladtuppene er brukket av. Løse deler: Ingen</p>	
<p>24. 3 Gesimsliker (etasjeskiller i altertavlen) Mål øvre: 12 x 176 x 20 cm Mål midtre: 16 x 230,5 x 22 (dybden er 18,5 cm uten det ekstra bordet bak) Mål nedre: 13,5 x 216,5 x 17,5</p> <p>Tilstand: Gesimsene består av et profilert bord og et loddrett bord med halvstaff som utgjør øvre flate med spor til innfelling av feltene mellom etasjene. På toppen av den øverste gesimsen er det et hull på hver side ca 6 og 7 cm inn fra kanten. Dette er utenfor bredden av toppfeltet, så der kan ha stått noe tappet inn her. På den midterste gesimsen er det skrevet med rød håndskrift navn på figurer som på et tidspunkt er oppstilt i midten (stemmer ikke). Litt oppfliset treverk og en sprekk inn fra høyre side på den midterste. Løse deler: Ingen</p>	
<p>24. Innkasset felt med rester av lerret. Trolig fra en annen tavle. Gjenbruk? Mål: 116 x 74,5 x 11,5 cm</p> <p>Tilstand: Feltet består av tre sammenstilte bord (ikke fjær og not) som er malt i en rødbrun farge som de andre feltene med søyler. Det som skiller denne ut er at det er rester av lerret i bunnen. En profilert list på 3 cm går rundt bunnen og har trolig skult oppspenning av lerretet. Kun små fragmenter av lerret bevart. Innsiden av kassen (veggene) har en tett marmorering/diktedekor i mørke farger på en grønn bunn. Samme grønnfarge som i listen. Utvendig er kassen umalt og har sinkede hjørner. Minner mest om understykket som har hatt malerifelt, men usikkert. I Lande var det en tilsvarende konstruert kasse med et krusifiks montert i. Kan det likevel være fra den store altertavlen?</p>	

25. Bakfelt med to snodde søyler

Mål søyleskaft: 82,5 x 14 x 13 cm

Mål med kapitel og base: 100 cm

Mål kapitel: 11 x 15 x 15 cm

Mål base: 6,5 x 15 x 13,5 cm

Største mål bakplate: 100 x 50 cm.

Mål speilfylling lysåpning: 69 x 27 cm

Tilstand: Søyleskaftet er tynt malt og nedbrutt. Tydelig hvit marmorering med fine røde årer. Dreid avslutning oppe og nede er dreid i samme stykke som skaftet. Hele søylen, med kapitel og base er montert på sin originale plass. Basens listverk har felter med rette kanter. Festet med smidde spiker.

Kapitelet er originalt montert Bakplatens «speilfylling» er ikke montert med not og fjær, men med trenagler. Mange av bladtuppene og andre utstikkende detaljer er brukket av.

Løse deler: Ingen

Hele bakplaten er malt monokrom rødbrun?

26. Fire engleansikter (festet til prekestolen)

Mål:

Tilstand: Engleansiktene er sekundært festet til prekestolens fire fyllingsfelt som vender mot menigheten. De er delvis overmalt, men det er funnet spor av gull på vingene.

(3 dreide balustre til et tidligere korskille eller alterring. Hører ikke til albertavledelene. Høyde 54 cm.)

VASSÅS KIRKE

BYGNINGEN (Jubileumsskrift til Vassås kirke 1733-1983)

- Stavkirke – trolig middelalder/ eldre enn 1588
«Tilbygg i tømmer til Vassås stavkirke i 1655»
- Bygd på i tre omganger: før 1615, så i 1615 og i 1655
- Nåværende kirke er oppført i 1732-33
- Forandret og ombygd i 1776-78: Deler av det gamle inventaret blir fjernet
- Hovedreparasjon i 1859
- Tatt ned og bygd opp igjen i 1912. Under restaureringen ble den gamle albertavlen fra 1756 og de enkelte delene tatt fra hverandre. Da den skulle settes sammen igjen etter restaureringen viste dette seg at dette var umulig.
- Ny albertavle kom inn i kirken i 1914. maleri av E. Ulving med motiv fra Emmausvandrerne i Luk. 24.
- Ovner kjøpt inn til kirken i 1932. Skorstein på taket.
- Elektrisk varme montert i 1969.
- 1980. fellesbefaring hvor fragmentene nevnes; dels satt opp som skulpturell utsmykning, dels lagret på øvre loft.

INFO OM ALBERTAVLEDELER (dokumenter fra RA's arkiv)

Tromsø, 05.04.1911 (N. Nicolaisen til Hr. Direksjonsformand Schirmer)

Det skal i kirken ikke være andre billeder end albertavlen, og denne har malte billeder. Jeg har ingen bilder av kirken eller dens inventar da den i antikvarisk henseende hører ind under videnskapselskabet i Trondhjem i følge resol. Av 1906..... I følge nevnte resol. hører nemlig saavel søndre som midtre Helgeland ind under overnevnte institution i Trondhjem i det som har antikvarisk interesse.

Brønnøysund, 7. juli 1926 (Prost ???mardahl til hr. antikvar A. Bugge)

På loftet i Vassås kirke i Bindal fant jeg levninger av en gammel albertavle. Jeg tok ned en del av restene, satte dem på en benk og fikk dem fotografert. Alt ser ut til å ha vært en meget rikt utskåret albertavle (der er mere av den på loftet enn der sees på fotografiet).

På et kott i prestegården står en tavle med de 10 bud, m. m. som vistnok har hørt tavlen til. I kallsboken er anført, at det antas, at restene er fra en albertavle kirken fikk i 1756.

På loftet i Lunde kapell i Bindal fant jeg også rester av en gammel albertavle fra 1789, en bedeskammel fra 1770. En har satt sammen en hel tavle på langveggen i kapellet og har fått den ganske bra til.

Fiskerosen. Bindal 17/9-41. (Johannes Dahl, lærer. For Fortidsminneforeningen)

Under en reise jeg foretok for Trondheim Museums Oldsamling, fikk jeg høve til å se på rester som ligger på kirkeloftet. Gjenstandene var ikke godt oppbevart, de lå oppå hverandre, så malingen

VEDLEGG 2

kan gnures av. Krusifikset ligger uten armer - på gulvet. Der var en kasse med mindre stykker, antakelig armer og bein og små figurer. Det dominerte var restene etter noget som antakelig har vært et epitafium. Det besto av en dreid søyle og et overstykke, dette siste var kløvet på langs, men ellers i bra hold. Dets utseende er beskrevet av kst. (konstituert?) sokneprest. Finnes den annen søyle, og man stillet det opp – i forbindelse med en del små reparasjoner – ville man ha et vakkert kulturminne. Kapitlene viste at det var en mester som har laget det, ingen klossete bygdesnekker. Jeg trakk med en gang en parallell med søyleoppbyggingen på døren opp til prekestolen i Maria (tyske-) kirken i Bergen. Videre noterte jeg: Adam, Eva, Aron, Moses, Peter. Figurene er ikke så godt utført. Sikkert innenlands.

Han foreslår videre muligheter for oppheng av delene i kirken og skriver at det tidligere er oppstilt a) to «vinger» - akantusranke flankerer inngangsdøren fra forhallen b) På prekestolen: noen englevinger

Holm i Bindal, før juli 1945 (Johannes Dahl, lærer til Riksantikvariatet)

....sender en detalj av en av de gamle altertavler i Vassås kirke. altertavlen har i lang tid ligget som bortslengt skrammel på kirkeloftet. Under ombyggingen i 1912 lå det under kommunesuen utsatt for vær og vind. Der er jo i årboken for Fortidsminneforeningen bebudet at Lande kapell skal undersøkes, det var nevnt i forbindelse med konservator Hagn. Dahl Ønsker at det samme skal skje med Vassås.

Dahl og soknepresten Johan Smith har tatt ned alle delene fra loftet. *Og vi ble klar over at ingen av tavlene kan restaureres, for der mangler altfor meget.*

Det innsendte stykke (jeg: overstykke med 3 medaljonger) skriver seg fra en bekroning av en altertavle. SKISSE tegnet inn. *Det er en av de små ovaler som er innsendt. Maleriene fra de andre er borte, eller optært. Nå var spørsmålet om eksperter hos dere kan «framkalle» bildet, hvis det kan lykkes. Svar til Johannes Dahl fra fra Riksantikvaren 19/9-45 ang. lerretsmaleri: Med hensyn til det innsendte lille malte lerretsfelt fra altertavlen, kan det dessverre ikke gjøres noe med det. Det er for lite bevart av malingen til at man kan få noe ut av det. Det returneres derfor vedlagt.*

Dahl videre: *Jeg satte opp en liste over det som no finnes av inventardeler på mørkeloftet i kirken og om opphengingen, og dette skal soknepresten føre inn i kallsboka. Og siden jeg er medarbeider i Bindal for Vitenskapsselskapet, Tr.heim, sendte jeg rapport til det om undersøkelsen på Vassås. Og ga en utredning om det til komiteen for «Bygdebok for Bindal».*

Alle smådeler som løse armer og bein og vinger etc. la jeg i en kasse og spikret for og skrev på lokket hva kassen inneholdt, og la det på kirkeloftet. Så nå er det litt orden i det tidligere kaos.

Tosbotnet 23/7-1945 (Johannes Dahl til Oldsamlingen)

Dahl er bedt om å foreta en ny tur til Vassås for å se nøye på hver ting. Målet var å se hva som kunne brukes og hvordan de to tavlene kan ha sett ut.

Dahl skriver:

Tavle 1: Jeg holder til den mening at den ene har hatt overveiende lys maling, mest marmorert, den har hatt midtfelt og to sidefelt. Disse har vært optatt av hver sin figur, og ytterst på fløyene har stått Adam på den ene side og Eva på den annen. Øverst har vært en bekroning, bestående av et ovalt midtfelt, omgitt av stråleglorie (malt) står JAHVE i hebraiske tegn flankert av trompetblåsende engler og rankemønster, sikkert og godt utført. Altertavlen hadde snodde søyler med korintiske kapitæler, disse var forsølvet, fire stykker var der, og fire kapitæler.

Tavle 2: Den annen altertavle har vært mørkere, og større. Som forrige er der 3 felt, de bæres av noen brede gesimser, det må forstås sådann at først kommer et mellomstykke mellom alteret og første gesims. Deretter 3 felt med hver sin figur, så gesimser, så antakelig tre mindre felt med hver sin figur, så den tredje gesims og en avslutning oppover på denne, den finnes enno. Det er samme antall søyler igjen til sistnevnte altertavle, her er søylene toskanske, d.v.s. glatte, litt smalere oppe, med korintisk kapitæl, det har antakelig vært forgylt, med rødt i skyggene.

I nederste midtfelt har vært maleri, no er det bare litt lerret igjen under et par spikerhoder. Øverst har altertavlen vært bekront av en oppbygning, hovedsakelig laget en snekker. Omtrent slik: (LITEN BLYANTSKISSE). I medaljongene som var innrammet av lister, var malerier. I en av medaljongene var maleriet på plass, det hang ganske løst. Jeg fjernet det for det kan falle av og komme bort. (Sendt til RA for å bli «fremkalt» – og returnert til kirken. Se brevet over).

Bare 3 av de opprinnelige 12 apostler er i behold. To av dem kunne vi sette i presentabel stand. Dvs forsyne dem med hender og føtter. De to kan settes opp i koret på hver sin sidevegg. (Er dette to vi ikke vet om??). Aron i sitt yppersteprestelige skrud og en annen anonym apostel må ligge på kirkeloftet sammen med inventarierester. Når jeg nevner at vi har en kristusskikkelse, antakelig har den hatt seiersfanen i hånden, så er nevnt de figurer som finnes.

Noen engler er «spohrlos versenkt», bare noen vinger minner om dem, kanskje noen fugler også er fløyet sin veg, trass i det t noen fuglevinger er i behold. En pelikan finnes, men den er vingeløs.

Dahl skriver litt mer, men det skrevet om før i brevet til Riksantikvaren i 1945.

Florvåg, Bergen 11. nov. 1976. (Johs. Dahl lærer til Riksantikvarens kontor)

Dahl har fått tilsendt en innberetning som amatør-arkeolog Edv. J. Havnø, fra Meløy ved Bodø sendte Vitenskapsselskapet, Oldsamlingsen, nå tilsluttet Universitetet i Trondheim. Innsendt under siste verdenskrig.

Altertavlen på kirkeloftet

Oppsummert: To søyler (runde og slette), fire figurer: Adam og Eva, Moses og Aron, en mengde englehoder og to pelikaner. Han skriver videre: *En del av denne altertavlen er satt opp på alteret i Lande kapell.*

Altertavle på prestegårdsloftet

Konservator Th. Petersen skrev til meg i 1942, at der var noe kirke-inventar på dette loftet, men ikke hva. (Dahl tok kontakt med presten (han døde) og senere enken (men hun manglet stige til å komme opp). Da skrev han til Oldsamlingsen og fikk tilsendt kopi av registreringen i 1926.

Jo, der er: Gammel altertavle, med budene og troens artikler. (I tillegg: Tinn lysestake med rosestempel og tre kuler i bue (Bergens byvåpen?), steintøyplate med roser og duer i rødt, steintøykrukke; høyhalset, brunmarmorert med hvitt kors, to fattigbørser av tre, den ene med dreiet skaft og årstallet 1789)

I tilknytning til restaureringen i 1912 skriver han: ... siden altertavlen på en måte var bygget inn i vegg, kunne man ikke sette den opp igjen.

Brønnøysund Avis, 9/4-74. Artikkel om altertavledelene.

26.05: RA har fått tilsendt artikkelen og antikvar Bernt C. Lange kommenterer litt.Moses og Aron synes at forekomme, Adam og Eva, og pelikanen som mater ungene med sitt hjerteblod, et symbol på Kristus. Han selv eller apostler er muligens de to største figurer ment å være.

På håndskrevet versjon står: Pelikanen sml. Tranøy. Krusifiks - Otterøy k.

VAssås kirke 2.-5.8.24

■ 849342Temperature VAssås kirke 2.-5.8.24 ■ 849342Dew Point VAssås kirke 2.-5.8.24
■ 849342Humidity VAssås kirke 2.-5.8.24

